

УДК 332.146.2(477.61)

С. С. Лискова

ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Розглянуто фактори досягнення та форми виявлення конкурентних переваг на основі ранжування Луганської області та регіонів-конкурентів. Виявлено напрями та інструменти посилення конкурентних переваг.

Ключові слова: конкуренція, конкурентні переваги, потенціал регіону.

Summary. The factors to achieve and forms of competitive advantage, based on the ranking of the Lugansk region and regional competitors. Identified the direction and tools to strengthen competitive advantage.

Key words: competition, competitive advantages, the potential of the region.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку сильні конкурентні позиції регіону стають найважливішим фактором сталого розвитку регіональної соціально-економічної сфери. Однак наявність лише конкурентних переваг не може збільшувати рівень конкурентоспроможності, для цього регіон повинен володіти конкурентним потенціалом для випередження суперників у досягненні поставлених економічних цілей та займати стабільну конкурентну позицію, що являє собою реальні можливості, які досягаються за допомогою реалізації конкурентних переваг. Тобто це реально досяжні результати від використання окремих регіональних ресурсів (факторів виробництва) [1, с. 133].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Джерелом вивчення сутності конкурентної позиції можна вважати теорію порівняльних переваг Д. Рікардо, що отримала подальший розвиток у роботах Е. Хекшера та Б. Оліна, П. Самуельсона і

В. Столпера, В. Леонт'єва. Теоретичні аспекти конкурентної позиції найбільш глибоко досліджені в роботах Ю. І. Коробова. Фундаментальна теорія конкурентної переваги фірми створена М. Портером. Питання використання конкурентної позиції в стратегічному плануванні відображені в роботах І. Ансоффа, П. Дракера, Б. Карлоф, У. Кігана, Т. Пітерса, А. Стрікленд, А. Томпсона, Р. Уотермена.

У теорії маркетингу в роботах Ф. Котлера, Т. Левітта, Дж. Еванса конкурентна перевага розглядається, як правило, лише з точки зору її практичного використання для вибору конкурентних стратегій. Загальні підходи до визначення конкурентної переваги намічені в працях Г. Л. Азоеа, Є. П. Голубкова, О. П. Градова, П. С. Зав'ялова.

Що стосується конкурентних переваг території та регіону, це питання вивчено ще в меншій мірі. У вітчизняній літературі є підходи до визначення сутності конкурентоспроможності регіонів, оцінки конкурентних можливостей та умов по-

© С. С. Лискова, 2011

силення регіональної конкурентоспроможності, а саме в роботах В. М. Василенко, Б. І. Адамова, П. В. Гудзь, Н. Д. Свірідової, І. В. Заблодської, В. В. Третяк, С. В. Богачова та інших.

Невирішені частини проблеми. Питання конкурентних переваг зачіпаються лише побіжно поряд з іншими проблемами, окремі аспекти конкурентної позиції розглядаються розрізнено. Слабко досліджені та розроблені питання виявлення та практичні методи посилення конкурентних переваг окремої території. Сказане показує актуальність проведення комплексного дослідження, присвяченого виключно проблемам виявлення та посилення конкурентних переваг території на прикладі Луганської області.

Метою роботи є систематизації існуючих знань про фактори досягнення та форми виявлення конкурентних переваг, сформулювати основні напрями та інструменти посилення конкурентних переваг, визначити конкурентну позицію Луганської області за допомогою ранжування.

Основні результати дослідження. Для утримання позиції та успішного функціонування органі регіонального місцевого самоврядування приділяють величезну увагу стратегічному і маркетинговому плануванню, що дозволяє сконцентрувати регіональні ресурси на тих напрямках, де може бути отримано найбільший ефект. Одна з найбільш істотних для практики і найменш вивчених у теорії проблем стратегічного планування є виявлення та посилення конкурентних переваг регіону. Знання конкурентних переваг регіону, як продукту на ринках збуту, необхідне при розробці комплексу регіонального маркетингу.

Вчені групують конкурентні переваги за окремими ознаками: ресурсні переваги, які збільшують споживчий ефект (природні, трудові, технологічні та інвестиційні ресурси); технологічні конкурентні переваги, обумовлені наявністю та експлуатацією технологій масового виробництва; інноваційні конкурентні переваги формуються за рахунок реалізації результатів науково-технічної та інноваційної діяльності; глобальні конкурентні переваги, пов'язані з формуванням позаекономічних (екологічних, соціальних) стандартів та їх реалізацією в політиці регіону [2, с. 278].

Культурні конкурентні переваги виробників, обумовлені культурною близькістю (відмінностями) країн, що дозволяє фірмам підтримувати ринки збуту і ресурсів у країнах з близькою культурою.

Якщо позиція є сильною та з метою її утримання, увага концентрується на оцінці потенційних можливостей та порівнянні їх з показниками розвитку регіонів-конкурентів. Результатом цього аналізу мають стати ефективні маркетингові заходи. У разі слабкої конкурентної позиції визначаються фактори впливу, які проявляються як на регіональному, так і на державному рівнях. Фактори можуть переходити з одного ієрархічного рівня на інший або знаходитися на обох рівнях одночасно [3, с. 40].

Тому К. Диніна виділяє такі форми виявлення конкурентних переваг:

1. Конкурентні переваги, засновані на економічних факторах, визначаються кращим загально-економічним станом регіону: зростаюча місткість ринку, невисока чутливість споживачів до зміни цін, слабка циклічність і сезонність попиту, відсутність товарів-замінників, ефект досвіду, завантаження устаткування, повнота використання ресурсів, упровадження нових концепцій товарів.

2. Конкурентні переваги, що ґрунтуються на нормативно-правових актах, існують у силу законів, постанов, особливих привілеїв та інших рішень органів влади й управління (пільги та інші привілеї, надані регіону), які не перешкоджають ввозу-вивозу регіональних товарів за межі адміністративно-територіальної зони (області, краю).

3. Конкурентні переваги структурного плану визначаються головним чином: високим рівнем інтеграції процесу виробництва й реалізації на території регіону, що дозволяє реалізувати переваги усередині корпоративних зв'язків у вигляді трансферних внутрішніх цін, доступу до сукупних інвестиційних, сировинних, виробничих, інноваційних і інформаційних ресурсів, загальної збутової мережі.

4. Технічні (технологічні) конкурентні переваги визначаються високим рівнем розвитку прикладної науки й техніки в регіоні, спеціальними технічними характеристиками машин та устаткування, технологічними особливостями сировини й матеріалів, використовуваних у виробництві товарів; технічними параметрами продукції.

5. Конкурентні переваги, зумовлені гарною інформованістю, базуються на наявності великого банку даних про продавців, покупців, рекламну діяльність, інформації про інфраструктуру ринку. Відсутність, недостатність або невірність інформації є серйозною перешкодою для ведення конкурентної боротьби.

6. Конкурентні переваги, що ґрунтуються на географічних факторах, пов'язані з можливістю економічного подолання географічних меж ринків (локальних, регіональних, національних, світових), а також вигідним географічним розташуванням регіону.

7. Конкурентні переваги, що ґрунтуються на демографічних факторах, формуються в результаті демографічних змін у цільовому сегменті ринку, збільшення чисельності цільової групи населення, зміни його вікового складу, міграції населення, а також зміни освітнього й професійного рівня [4, с. 80].

Вихідною базою для забезпечення, підтримки і нарощування конкурентних переваг території, а також їх позиціонування, просування, маркетингу є діагностика конкурентних переваг, яка є об'єктивною необхідністю, що надає можливість вчасно вносити зміни в розроблену регіональну маркетингову стратегію розвитку регіону (рис. 1).

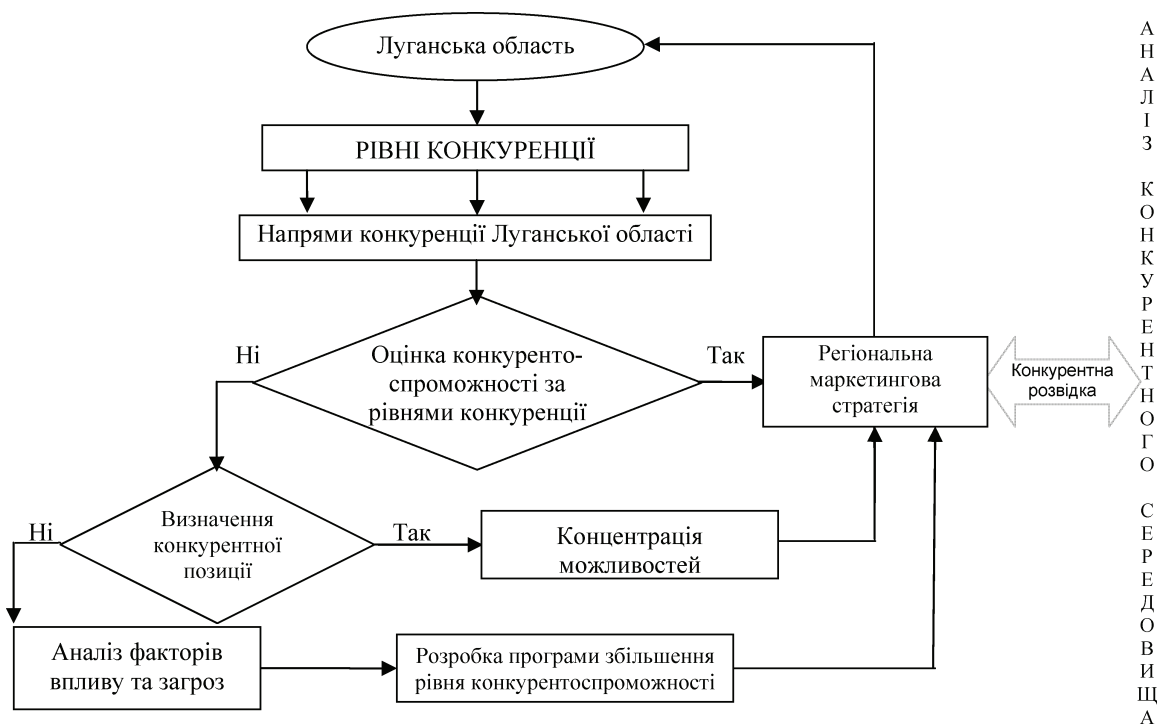

Рис. 1. Алгоритм діагностики конкурентних переваг Луганської області

Для збереження переваги необхідно постійно проводити моніторинг показників соціально-економічного стану регіону, аналізувати тенденції їх змін, визначати уразливі ділянки для конкурентів та розробляти заходи впливу для втримання лідируючих позицій. Фундаментом для пошуку конкурентних переваг є порівняльний аналіз показників соціально-економічного розвитку Луганської області та активності конкурентів, а також ранжування для визначення позиції Луганської області (табл. 1).

На основі проаналізованих даних можна виділити конкурентні переваги Луганської області:

- високий рівень оплати праці — така перевага приводить до залучення економічно активного населення з високою кваліфікацією на територію області, створення нових високооплачуваних робочих місць;

- існування умов розвитку ефективного конкурентоспроможного аграрного сектора, а саме велика площа сільсько-господарських угідь (3 місце по Україні) та постійне збільшення темпів середньорічної врожайності зернових культур, що сприятиме комплексному розвитку сільських територій та розв'язанню соціальних проблем села;

- високий рівень показників фондів економіки регіону (передає Донецька область) та виробничих фондів промисловості (Запорізька) Луганської області дозволяють знизити капіталомісткість технологічної модернізації галузі та надати можливість до адаптації західних технологій;

- розвиток людського потенціалу за рахунок досягнення високого соціального ефекту та ефективності. Політика розвитку людських ресурсів на регіональному рівні спрямована на забезпечення повної зайнятості працездатного населення, що

підтверджується постійним збільшенням середнього розміру допомоги по безробіттю, який наближується до прожиткового мінімуму;

- поглиблення транскордонного та міжрегіонального співробітництва на території області, що характеризується розширенням зв'язків з регіонами інших країн, впровадженням нових європейських форм відносин між регіонами та розробкою планів і програм реалізації міжрегіональних угод (з Ростовською, Воронежською, Белгородською областями й м. Москва Російської Федерації, Мінською областю Республіки Білорусь, провінцією Хейлунцзян Китайської Народної Республіки, Хасковською областю Республіки Болгарія, Люблінським воєводством Республіки Польща, Квемо-Картлійським краєм Грузії).

Дані таблиці та проведений аналіз показують, що існує прямий зв'язок між спеціалізацією регіону та його соціально-економічним становищем. У регіонах із більш низьким рівнем соціально-економічного розвитку домінує зайнятість у сільському господарстві, а більш високий рівень притаманний регіонам з домінуючою зайнятістю в промисловості і провідною спеціалізацією на переробній промисловості, управлінні, освіті, будівництві. Що ж стосується Луганської області, то вона відноситься до регіону з середнім рівнем розвитку, яка не використовує з належною ефективністю наявні конкурентні переваги, що стримує регіон досягти більш високого рівня соціально-економічного розвитку.

Існують дуже сильні відмінності в структурі конкурентних переваг, оскільки жоден регіон не може бути конкурентоспроможним у всіх напрямках. Тому, за результатами проведеного ана-

Таблиця 1

Ранжування регіонів-конкурентів за показниками соціально-економічного розвитку за 2009 рік

Показник	Донецька	Дніпропетровська	Запорізька	Кіровоградська	Луганська	Полтавська	Сумська	Харківська
1 Кількість наявного населення, тис. осіб	4500,5	3374,2	1821,3	5 1027	2331,8	1511,4	1184	2782,4
2 Індекс споживчих цін, %	113,1	113	113	5 109,7	112,8	112,8	110,8	112,9
3 ВРП на одну особу, грн.	26028	30918	23232	3 13515	18338	22476	13622	21294
4 Продукція промисловості, тис. грн.	140953624,7	111486995,9	53095439	5 7689121,3	8 58093923	39003945,8	12371741,5	44532477,1
5 Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва	95,9	94,6	88,2	1 88,9	3 87,5	2 99,5	7 99,4	6 105,3
6 Інвестиції в основний капітал, млн. грн.	12985	13254	4650	5 2766,1	7 4377,5	6 7691	4 2185	8 8315
7 Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, млн. грн.	19912,6	20151	8433	4 3635,3	8 7131,6	5 6053,9	6 3378,1	7 15976,1
8 Обсяг будівельних робіт, тис. грн.	3524754	2220411	924119	5 228000	7 1084565	4 1694626	3 336815	6 —
9 Доходи від надання послуг пошти та зв'язку, млн. грн.	2165,9	2000	977,4	3 —	7 910,8	4 749,9	5 421,9	6 —
10 Середній розмір призначеної місячної пенсії, грн.	1131,83	998,1	937,6	4 801,74	8 1087,3	2 855,6	6 809,62	7 875,1
11 Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.	2116	1963	1843	4 1537	8 1873	3 1733	6 1593	7 1804
12 Заробітна плата у % до прожиткового мінімуму для працездатних осіб	284,4	263,8	247,7	4 206,6	8 251,7	3 232,9	6 214,1	7 242,5
13 Наявний дохід на одну особу, грн.	2116	16646,6	16174	3 11757,6	8 14368,4	6 14747,3	5 13655,6	7 14902,2
14 Економічно активне населення, тис. осіб	2186,9	1666,5	897,2	5 480,3	8 1111,6	4 721	6 562,3	7 1371,1
15 Безробітне населення працездатного віку, зареєстроване у державній службі зайнятості, %	2,7	3	2,9	4 3,42	6 1,9	1 4	8 3,5	7 2,3
16 Експорт послуг, тис. дол. США	444381,3	5200462,9	176315,7	4 16526,5	8 24165,5	7 30400	5 30000	6 204600
17 Імпорт послуг, тис. дол. США	324033,3	4035441,6	127342,4	4 8504,7	8 69281,8	6 98600	5 68400	7 376500
18 Сальдо (+, -)	120348	1165021,3	48973,3	3 8021,8	4 -45116,3	6 -68200	7 -38400	5 -171900
19 Заборгованість із виплати заробітної плати, тис. грн.	156	206,1	187,7	5 110,2	1 118,9	2 270,8	8 184,8	4 201,3
20 Територія, тис. км ²	26,5	31,5	27,2	4 24	7 26,7	5 28,8	3 23	8 31,4
21 Середня рейтингова оцінка	2,25	2,35	4	4 6,55	4,15	5,45	6,4	7 4,45
Місце серед регіонів	1	2	3	3	4	4	6	7

Джерело [5, 6].

лізу умов територіального розвитку Луганської області, визначено напрями посилення конку-

рентних переваг, які згруповано у вигляді таблиці за видами потенціалів регіону (табл. 2).

Таблиця 2

Групування напрямів посилення конкурентних переваг Луганської області за видами потенціалів

Конкурентні переваги	Позитивні особливості	Негативні особливості
Ресурсний потенціал	1. Завдяки сприятливій кон'юктурі національного ринку найбільші нафтові (Лисичанський нафтопереробний завод (ВАТ «ЛІНОС», ВАТ «Лисичанська нафтооргсинтез») та хімічні організації (Рубіжанський казенний хімічний завод «Зоря», Рубіжанське ВАТ «Барвник», Северодонецьке ДПП «Азот», ВАТ «Лисичанський завод РТИ», ВАТ «Стахановський завод техвуглецю») Луганської області мають стійкі позиції; 2. Інвестиційна привабливість добувної промисловості регіону; 3. Багаті рекреаційні ресурси.	1. Сировинна спрямованість економіки регіону; 2. Сильна нафтова залежність економіки області; 3. Слабкий розвиток переробних галузей.
Економіко-географічне положення	1. Концентрація ресурсного, наукового та технологічного потенціалу; 2. Існування природних, історико-архітектурних та культурних об'єктів; 3. Існування сприятливих умов розвитку ефективного конкурентоспроможного аграрного сектора; 4. Поглиблення транскордонного та міжрегіонального співробітництва на території області.	1. Місце розташування регіону не дозволяє збільшити обсяги виробництва за рахунок відстані від ринків збуту; 2. Недостатній розвиток транспортної інфраструктури.
Організаційний потенціал	1. Політична стабільність та наступність влади регіону; 2. Позиціонування регіону.	1. Відсутність регіонального маркетингу.
Промисловий потенціал	1. Існування багатгалузевого комплексу з провідними галузями важкої промисловості; 2. Виробництво унікальної, навіть на міжнародному ринку, продукції; 3. Наявність високотехнологічних та наукоємких виробництв; 4. Формування інноваційної програми розвитку економіки.	1. Ріст екологічних проблем; 2. Високий ступінь зносу основних засобів; 3. Відсутність держзамовлень; 4. Недостатність кваліфікованих трудових ресурсів у окремих галузях економіки регіону; 5. Низька ємкість регіонального ринку збуту; 6. Збільшення частки підприємств з іноземним капіталом (управління російськими та транснаціональними корпораціями).
Науковий потенціал	1. Збільшення рівня освіти населення; 2. Наявність бази для підготовки кадрів вищої кваліфікації (різна спеціалізація).	1. Збільшення частки міграції якісних трудових, інтелектуальних та наукових ресурсів; 2. Збільшення капіталоемності науково-технічних та досліджувальних робіт при відносно розвинутій інфраструктурі.
Соціальний потенціал	1. Високий рівень оплати праці; 2. Збільшення рівня якості життя; 3. Зниження рівня безробіття.	1. Зниження рівня забезпеченості медичними кадрами, ріст рівня захворювань; 2. Неefективний розподіл бюджетних коштів.
Екологічний потенціал	1. Поліпшення сприятливих умов для людей (мігрантів); 2. Розширення антропогенно-трансформованих природних комплексів (заповідники, парки), що сприяє розвитку екологічного туризму; 3. Збільшення обсягів виробництва промисловостей, що виробляють екологічно чисту продукцію (сільське господарство, рибальництво, лісова та паперова галузі, виробництво меблів тощо).	1. Збільшення частки міграції населення за територію регіону; 2. Систематичне збільшення витрат на очисні та захисні роботи; 3. Збільшення обсягів води, що використовується промисловими підприємствами.

Джерело [3, 4].

Саме завдяки визначеним позитивним та негативним особливостям у регіональних органах влади виникає можливість аналізувати напрямки за складовими, ступенем впливу на конкурентну перевагу регіону, а також приймати управлінське рішення щодо їх розвитку. Напрями посилення регіональних конкурентних переваг Луганської області рекомендується реалізовувати за допомогою ряду інструментів: 1) упровадження стратегічного управління регіональними економічними системами; 2) застосування комплексу регіональ-

ного маркетингу; 3) інформаційне забезпечення та впровадження принципів електронного управління на регіональному рівні.

Таким чином, процес посилення конкурентних переваг складається з трьох етапів поступального підвищення привабливості регіону і рівня його конкурентоспроможності (рис. 2).

На першому етапі проводиться моніторинг рівня соціально-економічного розвитку Луганської області та регіонів-конкурентів для визначення конкурентної позиції та конкурентних пере-

Рис. 2. Напрями та інструменти посилення конкурентних переваг регіону (власна розробка автора)

ваг регіону з метою подальшого їх посилення. Результатом цього етапу стало визначення рейтингу Луганської області за рівнем розвитку.

Другим етапом є визначення та оцінка напрямів посилення конкурентних переваг регіону. Для кожного регіону важливо знати, які напрями будуть сприяти підвищенню або зниженню рівня конкурентоспроможності, з метою визначення конкурентної сили впливу на споживачів. Кожен напрям показує наявність у території певних властивостей, які цінуються окремими групами споживачів (поселення, розміщення виробництв, відвідування туристами).

На останньому етапі формується інструментарій посилення конкурентних переваг, який стимулює розвиток та посилює регіональні переваги території.

Впровадження запропонованих рекомендацій щодо виявлення конкурентних переваг регіону та оволодіння напрямами й інструментами їх посилення стає об'єктивно необхідною умовою розробки комплексу регіонального маркетингу та збереження конкурентного потенціалу території.

Висновки. Для виникнення і поліпшення чинників конкурентних переваг регіональна влада повинна вчасно реагувати на зміни, усвідомлювати потреби конкретних галузей і визначати нові напрямки підвищення конкурентоспроможності області. Вихідною базою для цього є діагностика конкурентних переваг та оцінка рівня конкурентоспроможності регіону. У статті розроблено алгоритм діагностики (виявлення) конкурентних

переваг Луганської області, який містить послідовність проведення аналізу внутрішнього середовища регіону та реалізується у формі ранжування. На основі аналізу соціально-економічного становища регіону визначено конкурентні переваги Луганської області, напрями та інструменти їх посилення. З їх використанням з'являється можливість модернізувати систему регіонального управління задля стійкого регіонального розвитку.

Література

1. Василенко В. Н. Конкурентоспособность регионов: истоки, оценки и перспективы / В. Н. Василенко, О. Ю. Агафоненко, В. Е. Будяков. — Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2008. — 363 с.
2. Межевич Н. М. Основные направления региональной политики Российской Федерации / Н. М. Межевич. — СПб. : Петерб. гос. ун-т телекоммуникаций, 2005. — 345 с.
3. Полтавская Е. А. Исследование процессов формирования и развития конкурентных преимуществ предприятия / Е. А. Полтавская // Региональные перспективы. — 2003. — № 1 (26). — С. 39–41.
4. Диніна К. Стратегія формування конкурентних переваг / К. Диніна // Персонал. — 2009. — № 1. — С. 78–83.
5. Регіони України : статистичний зб. / за ред. О. Г. Осауленка. — Частина I. — К., 2009. — 369 с.
6. Регіони України : статистичний зб. / за ред. О. Г. Осауленка. — Частина II. — К., 2009. — 758 с.